

Memo Hanzethemajaar 2023 – Hanze Connectie – met Hart en Ziel!

1.1. Het fundament: contouren voor het Hanzejaar 2023

De aspiratie voor de kandidaatstelling van Zwolle als Culturele Hoofdstad van Europa in 2033 legt de lat hoog. Deze ambitieuze ‘stip aan de horizon’ vraagt in 2023 om een stevig fundament waarop de stad kan voortbouwen in de komende jaren. Een fundament dat ook internationale potentie en daarmee Europese betekenis en zeggingskracht heeft. Het Internationale Hanzejaar in 2030 kan een laatste ‘tussenstation’ zijn op weg naar 2033. Er moet worden nagedacht over de tussenliggende jaren. Hiervoor moeten nog verschillende stappen genomen worden voordat de gemeente kan beslissen. Eén van de stappen is een bid in 2026.

In de evaluatie van het Hanzejaar 2023 worden daarvoor ook verschillende opties overwogen als opmaat. Je kunt bijvoorbeeld tweejaarlijks ontwikkelen (biënnale achtige formule) of bijvoorbeeld inzetten op een aantal onderdelen die kansrijk zijn en allerlei andere varianten.

Vanuit de brede relevantie van de Nieuwe Hanze zien wij aanknopingspunten voor een aansprekende onderscheidende culturele programmering (regionaal, nationaal en internationaal). Het Hanzejaar zal ook een middel zijn om de ontwikkeling van het culturele veld van Zwolle te versterken maar ook een lokaal programma bieden voor en door Zwollenaren, als lokaal bindmiddel, voor nieuwe sociale verbindingen en aanjager van de stadstrots. Niet in de laatste plaats zien wij ook kansen voor Zwolle om het internationale Hanzensteden collectief hernieuwd leven in te blazen.

1.2. De internationale context

In 1980 nam Zwolle het initiatief dit netwerk opnieuw samen te brengen onder de naam ‘Nieuwe Hanze’. Dit Nieuwe Hanze-verbond wil bijdragen aan Europese eenheid door het concept van de internationaal georiënteerde Europese stad vorm te geven, historisch besef en onderlinge samenwerking te vergroten. In het Europa anno nu zijn deze doelen urgenter dan ooit.

Het Hanzejaar in 2023 kan het fundament leggen voor de Nieuwe Hanze 2.0. Opnieuw kan Zwolle initiatiefnemer zijn en daarin koplopers in het nationale (9 Hanzesteden) en het internationale Hanzesteden netwerk te mobiliseren. In 2030 is Zwolle gaststad van de Internationale Hanzedagen.

Dit vraagt in 2023 al om een culturele samenwerking en uitwisseling met Hanzesteden in Duitsland. De lobby voor de nieuwe treinverbinding Zwolle – Twente – Munster biedt een interessante ‘meekoppelkans’, niet alleen vanuit een ruimtelijk/economische verkenning maar ook om over de lijn Zwolle – Munster al in culturele zin kennis te gaan maken met Hanzestad Munster. De Zwolse spoorzone kan een ‘Cultureel Voorstation’ zijn van deze culturele propositie.

1.3. Thematiek en een meerjarig perspectief

In de voorbije weken hebben opdrachtnemers voor de organisatie van het Hanzejaar gesproken met vele stakeholders in de stad en daarbuiten. Zij komen tot een dragende thematiek die beantwoordt aan de gemeentelijke en regionale ambities van Zwolle.

Hanzethema: DE HANZE CONNECTIE - MET HART EN ZIEL!

De Hanze Connectie staat voor de ijzersterke verbindingen – ook grensoverschrijdend – die vanuit de Hanzestad werden en worden gelegd. In de stad, in de regio (netwerk Hanzesteden); in Nederland (knooppunt Oost NL) en west-oost (Randstad-Duitsland). Zwolle positioneert zich in de komende jaren meer en meer als knooppunt van Oost-Nederland. De lobby voor de nieuwe duurzame treinverbinding Zwolle – Twente – Munster is een uitstekend voorbeeld van een nieuwe Hanze Connectie tussen Hanzesteden Zwolle en Munster.

Maar er is meer! Het gaat ook om connecties tussen mensen. Zwolle blinkt uit in sociaal maatschappelijk opzicht, dient de Brede Welvaart als geen ander. Het Hanzethema ‘De Hanze Connectie’ wordt dan ook compleet gemaakt met de ondertitel ‘Met Hart en Ziel’. In verbinding met

Hartstad. Met aandacht voor medemenselijkheid, vrijgevigheid en vertrouwen. Oude Hanze waarden in een nieuwe vorm. Een herbezinning op de zachte waarden van de stad. Met een wat vrije vertaling zou je kunnen zeggen dat we opnieuw aandacht vragen voor de manier waarop we invulling geven aan waarden, zoals de Moderne Devotie dat in de Hanzetijd deed.

Het Hanzethema voor Zwolle is geen dwangbuis. Het is een inspiratiebron voor makers en creatieven, voor inwoners, voor bezoekers en voor de jeugd als jonge generatie ambassadeurs voor de nieuwe Hanze.

1.4. Drie iconische locaties, drie ontwikkelijnen en doelgroepen.

Als vertaling van de stedelijke uitdagingen van Zwolle als regionaal knooppunt van Oost-Nederland en vierde economische topregio van Nederland met de Brede Welvaart hoog in het vaandel tekent zich het fundament af voor een *Stedelijke Triptiek*. Een ruimtelijke en programmatisch drieluik van drie geografische publiekshotspots rond 3 grote stedelijke opgaven voor Zwolle: Hartstad, Groeistad en Cultuurstad. Elk 'baken' – *Hanzehotspot* - heeft een eigen thema, een veelbelovend langjarig perspectief voor de moderne Nieuwe Hanzestad.

➤ *Academiehuis: 'Traditie in Transitie'*

In het historische stadscentrum leggen we het accent bij de verbinding van oud naar nieuw: *Traditie in Transitie*. Het Academiehuis is het ankerpunt. De verdwenen toren van de Grote Kerk als hoogste toren van de oude Hanzesteden vormt de inspiratie voor een eigentijdse interpretatie van deze verdwenen Hanze-baken.

➤ *Spoorzone: 'Cultureel Voorstation'*

In de Spoorzone accentueren we Zwolle als knooppunt in de regio met weidse verbindingen naar het westen (Randstad) en het oosten (Duitsland). Deze nieuwe Hanze-Baken biedt ruim 'baan' aan nieuwe verbindingen in en met de stad door creatieve culturele experimenten. Jonge makers uit de creatieve industrie zijn aan zet. We doen dit samen met het partnernetwerk (Fundatie, Cibab, Creative Works, ECO team, gemeente, NS etc) dat is geformeerd rond *placemaking* van de Spoorzone. In 2023 willen we ook een voorschot nemen op de Future Factory. Bestaande en nieuwe activiteiten worden aaneengeregen als Proto, pop-up expo's, talks, tijdelijke werkplaatsen, een *MakersZomerZwolle* (meester-gezel) en masterclasses. Het Voorstation Spoorzone krijgt twee betekenissen. Het wordt de plek waar jong talent de opstap maakt naar hun verdere creatieve loopbaan. We onderzoeken ook hoe we een 'Cultureel Voorstation' kunnen inrichten dat een voorschot neemt op de nieuwe treinverbinding Zwolle – Twente – Munster.

➤ *IJsselcentrale: 'New Energy for New Growth'*

In deze derde perifere publiekshotspot rond de oude IJsselcentrale en aan de IJssel staat Zwolle als Groeistad centraal. Groei dient hand in hand te gaan met de *Sustainable Development Goals*. Ronald Westerhuis wil met 'New Energy' opnieuw betekenis geven aan de oude energiecentrale, duurzaam en geheel 'of-the-grid'. Deze sub-urbane Baken van de nieuwe Hanze biedt perspectieven, experimenten en oplossingen voor duurzame groei van steden in transitie. Het biedt tal van aanknopingspunten voor verdere programmering door meerdere partijen.

1.5. Programma in wording

Het programma voor het Hanzejaar 2023 staat in de steigers. De publiekshotspots beginnen vorm te krijgen. Aanvullende programma ideeën worden verzameld. Een eerste toetsing van de thematiek, hotspots en programma vond plaats in het C7 overleg. Op 6 juli volgt een eerste brede bijeenkomst met het culturele en toeristische veld in de stad. Met aandacht voor de Hanzethematiek,

publiekshotspots, doelgroepen, financiering en planning. En een toelichting hoe Hanze-initiatieven zich kunnen melden en wat de criteria zijn (inhoudelijk, financieel).

Ter illustratie (nog niet in beton gegoten!) volgt hieronder een eerste greep uit programma aanbod dat met partners wordt verkend:

Hanzehotspot Academiehuis:

- **Hanze Tentoonstelling.** Een historische Hanze-Tentoonstelling in het Academiehuis/Museum de Fundatie (samenwerking Academiehuis, Museum de Fundatie, HCO, Universiteit van Amsterdam, Europeisches Hansemuseum Lubeck e.a.).
- **Hanze Tijdreis.** Een *Hanze-Experience* in het Academiehuis. Met de modernste technieken bieden we het publiek nieuwe perspectieven op de Hanze. Een Hanze-tijdreis waarin op spectaculaire wijze verleden, heden en toekomst worden verbonden.
- **Oog-in-oog met Michael.** Een beklimming op de Grote Kerk biedt het opzienbarende slotstuk van de Hanze-Baken. Een publiekstrekker pur sang. Bezoekers komen oog in oog te staan met de beschermengel die normaal gesproken hoog boven het historische centrum van Zwolle uitsteekt. Het te creëren 'Michaëls paviljoen' biedt een uniek perspectief op Hanzestad Zwolle.
- **Nieuwe Baken voor de Hanze.** De Verdwenen Toren Herrijst. De verloren gegane toren van de Grote Kerk was in de Hanzetijd de hoogste toren van Nederland. Een bijzonder lichtkunstwerk zal deze toren doen herrijzen, een nieuwe Baken voor de Hanze!
- **Stadspodium op hoogte:** Aanvullend ontstaat er de mogelijkheid om het paviljoen en ook de steiger gebruiken als podium voor theater, muziek en spektakel op hoogte. En het tijdelijke bouwwerk te verrijken met kunst en lichtprojecties, waardoor ook Zwolse makers een positie vanuit vogelvlucht verwerven.

Hanzehotspot Spoorzone:

- **'Cultureel Voorstation'** Spoorzone Zwolle. Met partners (Proto, Fundatie, Cibap, Artez, Ecoteam, NS ea) wordt gezocht naar een fysieke locatie in de spoorzone voor programmering in het Hanzejaar (e.v.). Een eerste schouw in gebouw 26 heeft plaatsgevonden. Combinatie van horeca, exposities, werkplaatsen, presentaties, talks, muziek enzovoorts. En bij voorkeur culturele uitwisseling met Duitsland/Munster (studenten, creatives in residence, expo's etc).
- **Hanze (Muzik) Zug.** Een culturele uitwisseling tussen Zwolle en Munster met een muzikaal programma in de trein / op perrons tussen Zwolle en Munster. In samenwerking met o.a. Common Grounds (vgl. JazzNightExpress Rotterdam-Berlijn)
- **Project Nedersaksen.** Nedersaksisch als basis voor een muzikaal grensoverschrijdend samenwerkingsproject met artiesten uit regio Zwolle en regio Munster. Met aanvullend een internationale songcamp, tours enzovoorts. In samenwerking met o.a. Hedon.

Hanzehotspot Harculo:

- **Duitse Special IJssel biënnale.** In overleg met de organisatie verkennen we of Harculo de locatie kan zijn voor een Duitse Special binnen de IJssel biënnale. Bijvoorbeeld in samenwerking met Emscherkunstweg.
- **Iconisch project op de IJssel.** In samenwerking met Deventer verkennen we een iconisch drijvend kunst spektakel op de IJssel gemaakt door een kunstenaar van naam en faam. Haalbaarheid wordt momenteel onderzocht. Categorie 'Reuzen' in Leeuwarden.
- Aanvullende programmering **Coolwater** (of the grid project) van Ronald Westerhuis

Stad/wijken:

- **Kleur de Hanze.** Een interactief en participatief beaming concept dat de (jonge) inwoners van Zwolle uitnodigt mee te doen aan een projectie show op gevels in de stad.
- **Hanze-challenge Stadkamer.**
Gebruikmakend van de bestaande subsidieregelingen worden meerdere initiatieven in de

wijken en voor en door amateurs geïnitieerd. De methode van de Challenge die Zwolle met succes toepast (partijen pitchten ideeën voor een publieksjury) wordt overgenomen.

1.6. Betrokkenheid culturele stad

Door de locaties heen worden activiteiten geprogrammeerd in samenwerking met de cultuursector. Naast de C7 is er contact met veel partijen in het “midden-en klein-segment”. Daaronder zijn ook nieuwe partijen. Het doel hiervan is tweeledig. Het vergroot de betrokkenheid. En vooral; het is een aanzet voor de verdere ontwikkeling van de sector in Zwolle. De gesprekken en ideeën zijn te divers en pril om in deze nota met voorbeelden te illustreren. Vanaf 6 juli wordt ook een structuur gepresenteerd waarbinnen organisaties zich kunnen melden.

- **Kennishub Nieuwe Hanze**

In het Hanzejaar willen we ruim aandacht geven aan kennis(ontwikkeling) en onderzoek. Niet alleen vanuit historisch perspectief, ook wat de 'Nieuwe Hanze' zou kunnen betekenen vanuit de 'oude' waarden van de Hanze samenwerking (stedenbanden, 'nieuwe' handelsroutes, beheersing van conflicten - stedenrelaties enzovoorts).

Eerste ideeën:

- **Onderzoek 'Oude waarden, Nieuwe Hanze'** in samenwerking met UVA, Radboud Universiteit, onderwijspartners Zwolle/regio, No University
- **Eerste minicongres 'Oude waarden, Nieuwe Hanze'** in Zwolle rond het onderzoek/kennisnetwerk met (inter)nationale sprekers en studenten. O.a. presentatie van UVA onderzoek 'Premodern conflict management' (beheersing van Hanzeatische conflicten en verbinding onder steden).
- Side programma: **studentenuitwisseling** (Hanzesteden/Munster e.a.)
- Verkennen bijzondere **leerstoel/ UNESCO Chair**

1.7. Financiering en aanvullende financiering.

Voor de activiteiten wordt nu uitgegaan van meerdere bronnen; Het budget dat door de gemeenteraad beschikbaar is gesteld, de bijdragen van de structureel gesubsidieerde organisaties, sponsoring, publieksinkomsten en subsidie van andere partijen.

- We streven bij de activiteiten primair een brede toegankelijkheid na. Dat betekent dat lang niet bij alle activiteiten al kan worden gerekend met hoge bedragen als opbrengst. Voor een deel van de activiteiten wordt dat gecompenseerd door de grote deelname.
- Verschillende activiteiten worden bijdragen aangevraagd bij specifieke fondsen. Daarnaast zijn er meer algemene fondsen waarop een beroep kan worden gedaan.
- Met het collectief van de Hanzesteden wordt een propositie voorbereid om de provincie te overtuigen van het belang van het Hanzejaar met het verzoek dit te vertalen in een financiële bijdrage.

1.8. Risicobeheersing

Het is op dit moment, mede gezien de korte termijn, nog niet duidelijk hoeveel extern geld kan worden geworven. Dat impliceert dat er een risicobeheersingsmodel wordt opgezet waarbij in eerste instantie niet op honderd procent wordt begroot en naar gelang de vordering van de funding, de begroting wordt verruimd.

Auteurs: Ad van Niekerk en Lian Duif (externe projectleiders Hanzejaar 2023).